

Μακεδονικά

Τόμ. 11, Αρ. 1 (1971)

Άγνωστος "ενθύμησις" περί της ναυμαχίας του Άθω εν έτει 1807

Γεώργιος Α. Στογιόγλου

doi: [10.12681/makedonika.941](https://doi.org/10.12681/makedonika.941)

Copyright © 2014, Γεώργιος Α. Στογιόγλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Στογιόγλου Γ. Α. (1971). Άγνωστος "ενθύμησις" περί της ναυμαχίας του Άθω εν έτει 1807. *Μακεδονικά*, 11(1), 283-293. <https://doi.org/10.12681/makedonika.941>

ΑΓΝΩΣΤΟΣ «ΕΝΘΥΜΗΣΙΣ» ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ
ΤΟΥ ΑΘΩ ΕΝ ΕΤΕΙ 1807

Ἡ Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 18ου αἰῶνος περιεπλάκη εἰς πολέμους μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας, κατὰ τοὺς ὁποίους ἀπώλεσε σημαντικὰ ἐδάφη. Ἐνεκα τούτου οἱ σουλτᾶνοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψουν ταπεινωτικὰς συνθήκας εἰρήνης ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων των. Κατὰ τοὺς πολέμους τούτους κατεφάνη ἡ παρακμὴ τῆς Τουρκίας, ἥτις ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναχαιτισθῆ ἄνευ σοβαρῶν ἐσωτερικῶν μεταρρυθμίσεων, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ δύσκολον τοῦτο ἔργον ἐπωμίσθη ὁ σουλτᾶνος Σελὶμ Γ' (1789-1807). Ὁ ἀποσταλεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν Γάλλος πρεσβευτὴς Sebastiani ἐβοήθησε τὸν σουλτᾶνον μεγάλως εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀναληφθὲν δύσκολον ἔργον. Οὗτος ἔγινε συντόμως πανίσχυρος, ἐξασκῶν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Σελὶμ· κατάρθωσε δὲ πρὸς στιγμὴν νὰ ἐλκύσῃ τὴν Τουρκίαν πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ναπολεόντειοι πόλεμοι εἶχον τὸν ἀντίκτυπόν των καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει¹.

Εἰς τὴν ζωηρὰν ταύτην διπλωματικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς σπουδαῖον ρόλον διεδραμάτισαν οἱ ἐν Βλαχία καὶ Μολδαυίᾳ Ἑλληνες ἡγεμόνες καὶ ὀσποδᾶροι², Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης³ καὶ Ἀλέξανδρος Μουρούζης, δρῶντες τότε κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἐνεκα τούτου ὁ Sebastiani ἀπήτησεν ἐκ τοῦ Σελὶμ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν καὶ ἐπέτυχε νὰ διορισθοῦν εἰς τὴν θέσιν των ὁ Καλλιμάχης καὶ ὁ Σοῦτσος. Συνεπεία τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν τοῦ σουλτᾶνου κατὰ τῶν προστατευομένων τῆς Ρωσίας, αὕτη ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας (27 Δεκεμβρίου 1806). Παραλλήλως ἡ Ἀγγλία, συμπράττουσα μετὰ τῆς Ρωσίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἀπήτησε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Sebastiani ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸς τοῦτο διετάχθη

---

1. M. Anderson, The Eastern Question (1774-1923), New York 1966, σ. 10 κ.έ., ὡς καὶ τὰς σχετικὰς μετὰ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα μελέτας.

2. Λέξις σλαβικὴ (=κύριος). Τίτλος, ὅστις ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ σουλτᾶνου εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος μέχρι τῆς ἰδρύσεως τοῦ ρουμανικοῦ κράτους (1866). Ἀκολούθως ὀνομάζοντο οὗτοι «δόμνοι», ὅρος ὅστις ἐσημίαινε πρίγκιπα ἢ ἡγεμόνα. Ὁ τελευταῖος τίτλος διετηρήθη μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Ρουμανίας εἰς βασιλείον (1881).

3. Πρόκειται περὶ τοῦ πάππου τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὅστις ἔλαβεν ἡγετικὸν ρόλον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων.

ο ναύαρχος Duckworth να διέλθῃ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων μὲ τὸν στόλον του καὶ νὰ πλεύσῃ κατὰ τῆς ἔδρας τοῦ σουλτάνου. Εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀγγλικὸς καὶ ὁ ρωσικὸς στόλος ἐκυριάρχει εἰς τὴν Μεσόγειον. Ὁ Duckworth, ἀφοῦ κατέστρεψε τὸν τουρκικὸν στόλον παρὰ τὸν Ναγαρά (20 Φεβρουαρίου 1807), ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν παραλίων τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως¹. Ὁ σουλτάνος, εὐρεθεὶς εἰς δύσκολον θέσιν, προσεπάθησε τότε νὰ καθησυχάσῃ τοὺς θορυβηθέντας ὑπηκόους του, ἀποστείλας τὸ κάτωθι φερμάνιον:

«Ἐξοχότατοι μεγάλοι βεζύραι τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος τῆς Ρούμελης σεις, οἱ σεβάσμιοι μεγιστάνες, οἱ ἔξοχοι στρατάρχαι, οἱ ρυθμισταὶ τοῦ κόσμου, οἱ διὰ τῆς ὀξείας κρίσεώς σας τὰς ὑποθέσεις τοῦ κοινοῦ διευθύνοντες, οἱ διὰ τῆς ὀρθῆς γνώμης σας τὰ ζητήματα τοῦ λαοῦ διεκπεραιοῦντες, οἱ θετόντες τὰ θεμέλια τοῦ κράτους καὶ τῆς εὐημερίας, οἱ κρατύνοντες τοὺς στόλους τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δόξης, οἱ μὲ ποικίλας χάριτας ὑπὸ τοῦ ὑψίστου βασιλέως πεπροικισμένοι, εἴθε ὁ ὕψιστος νὰ καθιστᾷ διαρκῆς τὸ κλέος σας. καὶ σεις οἱ ἔξοχοι μουλλᾶδες, οἱ δικαιότεροι τῶν μουσουλμάνων κριτῶν, οἱ ἐκλεκτότεροι τῶν διοικητῶν τῶν μονοθεϊστῶν, οἱ ὑψοῦντες τὰς σημαίας τοῦ ἱεροῦ δικαίου καὶ τῆς πίστεως, οἱ κληρονόμοι τῆς γνώσεως τῶν προφητῶν, οἱ εἰς οὐς ἰδιάζει ἡ μεγάλη χάρις τοῦ ἀρωγοῦ βασιλέως ἀξήθητῶσαν αἱ ἀρεταὶ σας· καὶ σεις ἱεροδίκαι καὶ ναῖται, καυχήματα τῶν ἱεροδικῶν, μεταλλεῖα σοφίας καὶ θεολογίας ἀξήθητῶσαν αἱ ἀρεταὶ σας· καὶ σεις οἱ ἀγιάνηδες, ἀξιοματοῦχοι, προύχοντες τῆς χώρας καὶ ἰσχυρόντες, καυχήματα τῶν ὁμοίων καὶ φίλων σας, ἀξήθητῶσαν αἱ ἀξίαι σας.

Μόλις φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, ἔστω ὑμῖν γνωστὸν ὅτι ἐν τμῆμα τοῦ στόλου τῶν Ἑγγλων, συμμάχων τῶν Ρώσων, ἐναντίον τῶν ὁποίων κατόπιν τοῦ ἐκδοθέντος φετβᾶ εἶχεν ἀποφασισθῆ ὁ πόλεμος, κατῶρθωσε κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Ἀσπρης θαλάσσης καὶ νὰ σταθμεύσῃ πλησίον τῆς ἔδρας τοῦ σουλτανάτου μου. Ἡ εἶδησις αὕτη, ὡς ἐξηκριβώθη, μετεδόθη εἰς τὰς ἔξω χώρας ὑπὸ τύπον διαδόσεων· ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ στρατιῶται προστρέχουν πανταχόθεν πρὸς βοήθειαν εἰς τὴν ἔδραν τῆς εὐδαιμονίας μου. Τὸ ζήτημα ὁμοῦ τοῦτο δὲν ἔχει ὡς διεδόθη. Ἐπειδὴ ὁ στόλος τῶν ἁπίστων ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὀκτῶ ἢ δέκα σκάφη, κατεσκευάσθησαν ἀμέσως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς πρωτευούσης μου ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον πυροβολεῖα καὶ ἐτοποθετήθησαν πολλὰ τηλεβόλα καὶ ὀλμοβόλα ἐνισχυθέντα διὰ πολλῶν στρατευμάτων, ἐτοίμων ὅπως ἀντιστοῦν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, κατηρτίσθησαν δὲ καὶ ἐξωπλίσθησαν τὰ πλοῖα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ

1. M. Anderson, *Naval Wars in the Levant 1559-1853*, Liverpool 1952, σ. 440 κ.ε.. Γενναδίου, μητροπολίτου Ἡλίουπόλεως, Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ρεύματος (Ἀρναούτκιγι), Σταμποῦλ 1949, σ. 111 κ.ε.

στόλου μου. Ὅθεν στηριζόμενοι εἰς τὴν δύναμιν, βοήθειαν καὶ χάριν τοῦ πανισχύρου καὶ ἐκδικητοῦ ὑψίστου θέλομεν δώσει κατ' αὐτάς μάχην, ὁπότε, σὺν θεῷ καὶ μὲ τὴν θείαν διαταγὴν καὶ βοήθειαν, τὰ ἀπαίσια πλοῖα τοῦ ἐχθροῦ θὰ κατατροπωθοῦν καὶ θὰ καταστραφοῦν, τὰ δὲ πλοῖα τῶν μουσουλμάνων καὶ αἱ σημαῖαι τῆς μοαμεθανικῆς θρησκείας θὰ νικήσουν καὶ θὰ θριαμβεύσουν, ὅπως ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα, χάρις εἰς τὰς ἀνεξερευνητοὺς βουλὰς καὶ δωρεὰς τοῦ Θεοῦ.

Ἐνεκα τούτου οἱ ἐν Ἀνατολῇ καὶ Ρούμελῃ πρόκριτοι καὶ διακεκριμένοι, οἱ κάτοικοι καὶ οἱ ὑποτελεῖς, νὰ προσπαθοῦν ὅπως ἄρουν τὰς ὑπερβολὰς καὶ καταπραῖνουν τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ἀνησυχίαν, εὐχόμενοι δὲ διαρκῶς ὑπὲρ τοῦ θριαμβίου τοῦ ὑψηλοῦ κράτους καὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ ἔθνους νὰ ἐπιδοθοῦν, ὡς καὶ πρότερον, εἰς τὰ ἔργα τῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν προμήθειαν καὶ προετοιμασίαν τῶν ἀναγκαίων παραγγελιῶν τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς τῶν δι' ὑψηλῶν φερμανίων μου ὀρισθέντων διὰ τὴν ἐκστρατείαν, τὰ ντερβένια καὶ τὰ λοιπὰ σημεῖα, δὲν εἶναι ἀνάγκη, δόξα τῷ Θεῷ, νὰ ἔλθῃ οὐδεὶς εἰς τὴν ἐδραν τῆς εὐδαιμονίας μου. Οὕτω νὰ ἀνακοινώσητε εἰς ὅλους καὶ νὰ ἀπαλλάξῃτε τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν.

Ἐφ' ᾧ ἀπεστάλη τὸ παρὸν ὑψηλὸν φερμάνιον μὲ τὸν Ἀμπιντῆ, ταχυδρόμου τοῦ σαδραζάμου, πρότυπον τῶν ὁμοίων καὶ φίλων του, αἰξηθήτω ἡ ἀξία του. Νῦν νὰ διαδώσητε καὶ νὰ καταστήσητε γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι δόξα τῷ Θεῷ οἱ ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς εὐδαιμονίας μου μουσουλμάνοι καὶ τὰ νικηφόρα στρατεύματα εἶναι ἄρκετὰ καὶ ὑπεραρκετὰ, ὅτι ἐκτὸς τούτου ἐνισχύθησαν ὡς ἔπρεπε τὰ ὀχυρώματα καὶ δὲν ἀπέμεινεν οὐδὲν ἄξιον νὰ προκαλῆ ἀνησυχίας. Νὰ δηλώσητε εἰς ὅλους νὰ εὐχῶνται ὑπὲρ τοῦ καλοῦ καὶ νὰ ἀσχολῶνται μὲ τὰ καθήκοντά των. Ὅθεν ἐξεδόθη ὑψηλὸν φερμάνιον, ὅπερ μόλις φθάση νὰ ἐνεργήσητε συμφώνως μὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, ἀποφεύγοντες καὶ φοβούμενοι ὑπερβαλλόντως ἀντιθέτους ἐνεργείας.

Ταῦτα γνωρίζοντες νὰ σέβησθε τὸ ἱερὸν σύμβολόν μου.

Ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ μέσα Ζιλ Χετζέ 1221» (23 Φεβρουαρίου 1807)¹.

Ἐκ τῆς δυσκόλου ταύτης θέσεως ἔσωσε τὸν Σελὶμ ὁ Sebastiani, ὅστις διὰ ταχυτάτων ἐνεργειῶν, ἀφοῦ ὠχύρωσε καλῶς τὰ παράλια τεῖχη τῆς πόλεως, ἠνάγκασεν ἐν τέλει τὸν ἀγγλικὸν στόλον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ στενά, ὑποστάντα κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἰκανὰς ἀπωλείας. Ἀκολούθως τμήμα τοῦ ρωσικοῦ στόλου κατέλαβε τὴν νῆσον Τένεδον καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Ἀγγλων ἀπέκλεισαν τὰ στενά, ἐμμένοντες εἰς τὰς ἀξιώσεις των.

Ὁ τουρκικὸς στόλος, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ναυάρχου Καπουδᾶν πασᾶ

1. Ἰ. Β α σ δ ρ α β ἔ λ λ η, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης 1695-1912, Θεσσαλονίκη 1952, σ. 398-399.

και του αντιναύαρχου Βεκίρ βέη, ἐξήλθε τὸ πρῶτον τῶν Δαρδανελλίων πρὸς ἀναμέτρησιν μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου τὴν 19ην Μαΐου 1807¹. Κατ' ἀρχὰς ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἠρκέσθη εἰς παρακολούθησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, καὶ ἀφοῦ ἐνεπλάκη ἐπανειλημμένως εἰς μικρὰς ναυμαχίας, ἀποφεύγων πάντοτε τὴν ὀριστικὴν ἀναμέτρησιν διὰ τῆς φυγῆς ἐντὸς τῶν στενῶν, ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ἀποφασιστικὴν ναυμαχίαν πλησίον τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Διὰ τὴν αἵματηρὰν ἐκείνην καὶ λίαν σημαντικὴν εἰς ἀπωλείας πλοίων σύγκρουσιν τῶν δύο στόλων, ἦτις, ὡς φαίνεται, ἦτο ὄρατὴ ἐξ Ἁγίου Ὁρους, ἐσώθη ἐνδιαφέρουσα ἀνέκδοτος μαρτυρία τῆς ἐποχῆς, «ἐνθύμησις» τις ἀγιορείτου μοναχοῦ, τοῦ Ἰβηρίτου Νεοφύτου². Ἐκδίδω κατωτέρω ὡς ἔχει εἰς τὸ χειρόγραφον τὸ κείμενον τῆς ἐνθυμήσεως, παρεμβαίνω δὲ μόνον εἰς τὴν στίξιν καὶ τὰ κεφαλαία:

«1807 Ἰουνίου 19, ἡμέρα Τετράδη, τὸ ταχὺ, ἐφάνικαν ἀπὸ ταῖς Καρναῖς καὶ ἀπὸ τὸν Προφήτη Ἥλια³ μας βαθιὰ κατὰ τὴν Λύμνο καράβια τούρκικα καὶ μοσκόβικα. Εἰς τὰς 4 ὥραις μετὰ τὸ ἀνάτελμα τοῦ ἡλίου, ἐσήμωσαν πρὸς τὸ μέρος Σαμοθράκης, ἀναμεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἀπέναντι Ἁγίου Ὁρους καὶ τῆς Λαύρας, ἄρχησεν ὁ τρομερὸς πόλεμος αὐτῶν. Πρωτοῦ ἀρχίσουν, ἐφαίνονταν ὄλαις ἢ ἀκρογιαλιαῖς τῆς Λύμνον μετὰ τὸν πόλεμον δὲν ἐφαίνονταν ἀπὸ τὸν καπνόν, ὅπου κατεκείνο τὸ μέρος πῆγαινε. Ἀρχησεν εἰς τὰς τέσσαρες ὥραις καὶ ἐβάσταξεν ἕως τὸ βράδυ ἀντίκρυ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὡς εἶπον ἄνωθεν. Τὴν Τετράδη τὸ βράδυ τὰ ἐμετρέησάμαί καὶ ἦτον 28 ἢ 29. Εἰς τὰς 20 τοῦ αὐτοῦ, ἡμέραν Πενῆτη, ἐξημερώθησαν μόνον 13 καὶ ἐστέκονταν ἀντίκρυ μας ὡσὰν ἀραγμένα ὄντας μπονάτσα. Ὁμοίως καὶ εἰς τὰς 21, τὴν Παρασκευή, τοιοντοτρόπος εἰς τὸν ἴδιον τόπον ἐπεριφέρονταν. Εἰς τὰς 22, Σαββάτω, ἄρχησε ὀλίγο μαῖστοράλι καὶ ἀραδιάστηκαν καὶ ἐπῆγαιναν τὸν ἀνίφορο ἀναμεταξὺ Σαμοθράκη καὶ Λύμνο. Ὡς τόσο, μετὰ τὸν ρηθέντα πόλεμον ἐξεκόπικαν τρία καράβια καὶ ἐπῆγαν ὀπισθεν τοῦ Ἄθωνος πρὸς τὴν ἄλλην μερῆν, θάλασσαν τῆς Σκυκιᾶς. Οἱ Μοσκόβοι τὰ περιεργάσθησαν καὶ τὰ πρόσεχαν. Ἐως εἰς τὰς 21, τὴν Παρασκευῆ, ὅπου εἶπα ἄνωθεν, ἦττον καὶ αὐτοὶ καράβια 4 ἐπῆγαν πρὸς τὴν Ἀμολιανῆ καὶ πρὸς τὸν καιρὸν τοῦ ἐσπερινοῦ ἄρχησαν ἢ κοματιαῖς ὅπου σχεδὸν καὶ τὰ ἔκαψαν ἕως τὸ βράδυ. Ἀφ' οὗ ὁμως ἐκάβικαν, ἐσκορπίσαν ἔξω οἱ Τούρκοι, ὅσοι ἐγλύτωσαν, ἤλθαν καὶ ἐδῶ μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Ὁρος πολὺ

1. M. Anderson, *Naval Wars in the Levant*, σ. 445 κ.έ.

2. Πλείονα περὶ τοῦ Νεοφύτου δὲν γνωρίζομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος.

3. Προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς σκῆτης τοῦ Προφήτου Ἥλιου, ἣτις ἐθεμελιώθη τὸ 1757 ὑπὸ τοῦ Παΐσιου Βελιτσκοβόβσκη. Αὕτη εὑρίσκεται νοτιῶς τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, εἰς ἣν καὶ ὑπάγεται νῦν. Πλείονα βλ. Γ. Συμυρνάκη, *Τὸ Ἅγιον Ὁρος*, ἐν Ἀθήναις 1903, σ. 538-541. Ἄ ν τ. - Α ἰ μ. Τ α χ ἰ ἄ ο υ, Ὁ Παῖσιος Βελιτσκοβόβσκι (1722-1794) καὶ ἡ ἀσκητικοφιλολογικὴ Σχολή του, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 31 κ.έ.

χριστιανοὶ φελογκατζίδες¹. Αὐτοὶ εἶπαν πῶς βλέποντας τὰ καράβια μοσκόβικα κοντὰ τοὺς ὁποῦ θέλατονς κόνουν πρέζα², ἔβαλαν οἱ ἴδιοι φωτιὰ καὶ τὰ ἔκαψαν ἐκεῖ ἔξω εἰς τὸ μετόχι τὸ Χιλιανδαρινὸ³ κοντὰ, καὶ εἰς τὰς 19, τὴν Τετράδη, τὴν νύκτα ἐκείνην ὁποῦ ἔπαυσεν ὁ πόλεμος, φεύγοντας κατὰ τὴν Λύμνο ἢ σακατεμένη καπετάνια, τὴν ἐπῆραν οἱ Μοσκόβοι εἰς τὰ μισὰ Λαύρα καὶ Λύμνο. Προτοῦ ὅμως πέντε ἡμέραις νὰ γίνῃ ὁ ρηθεις πόλεμος, ἔριξαν ἀσκέρι πολὺ ἐπάνο εἰς τὴν Τένεδον καὶ ἔγινε πολὺ αἱματοχυσία, καὶ πυρκαϊὰ τρομερήν.

Ἡ ἐνθύμησις αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος προχείρως συνδεδεμένον φύλλων χάρτου ἐν εἰδει τετραδίου, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται μετάφρασις ἐκ τοῦ ρωσικοῦ ρωσοτουρκικῆς συνθήκης, ἥτις συνωμολογήθη «ἐν Γιασίφ· ἐν ἔτει 1791, τῇ 29 Δεκεμβρίου» καὶ υπογράφεται ὑπὸ τῶν «Ἀλεξάνδρου Σαμουήλοβ, Ἰωσήφ ντε Ρήμπα καὶ Σεργίου Λασκαρόβ»⁴. Ἐν τέλει, αἱ τρεῖς ἐναπομείναναι λευκαὶ σελίδες, συνεπληρώθησαν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ τῶν Ἰβήρων Νεοφύτου δι' ἐνθυμήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀφεώρων κυρίως εἰς τὴν Μοῆν του. Τὸ ἐν λόγῳ κατάστιχον ἀπόκειται εἰς τὸ ἀρχειον τῆς Μοῆς τῶν Ἰβήρων, ἐντὸς φακέλλου προχείρως τακτοποιηθέντος, ἀνευ ἀριθμοῦ. Ἐξ ὧν γνωρίζομεν, τόσον ἢ ἀνωτέρω ἐνθύμησις ὅσον καὶ αἱ ἕτεραι, αἱ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Νεοφύτου ἀναγραφεῖσαι, εἶναι ἀνέκδοτοι⁵. Προτοῦ ὅμως ἀναφερθῶμεν καὶ σχολιάσωμεν αὐτήν, ἃς ἴδωμεν προηγουμένως πῶς περιγράφει τὴν ἐν λόγῳ ναυμαχίαν ὁ R. C. Anderson, εἰς τὸ βιβλίον του *Naval Wars in the Levant (1559-1853)*⁶.

Ὅτε ὁ τουρκικὸς στόλος ἐξῆλθε τὸ πρῶτον τῶν Δαρδανελλίων ἀπετελεῖτο ἐξ ἐνὸς πολεμικοῦ τῶν 120 κανονιῶν (ναυαρχίς), τριῶν τῶν 80 καὶ τεσσάρων τῶν 64, ἐξ βαρέων φρεγατῶν, τεσσάρων μικρῶν ἰστιοφόρων καὶ ἐνὸς βρικίου τῶν πεντήκοντα κανονιῶν. Ἠγκυροβόλησεν ἐξ μιλία βορείως τῆς νήσου Τενέδου καὶ εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ στόλου. Φαίνεται

1. Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ feluca (τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ folk)· εἶδος τι βάρκας. Πρόκειται κατὰ ταῦτα περὶ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ συνοδεύοντα τὰ πολεμικὰ μικρὰ ἰστιοφόρα. Βλ. Γενναδίου, *μητροπολίτου Ἡλίου πόλεως*, ἔ.α., σ. 112 κ.έ., καὶ Ν. Ἀνδριότη, Ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 402.

2. Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ presa (=κατάληψις, σύλληψις).

3. Πρόκειται περὶ μετοχίου, εὐρισκομένου παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῆς Οὐρανοπόλεως.

4. Ἡ συνθήκη αὕτη εἰρήνης, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ 13 ἄρθρων, ὑπεγράφη ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Μολδαβίας τὴν 9ην Ἰανουαρίου 1792. Δι' αὐτῆς ἐδόθη τέλος εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ 1787 ἐξακολουθοῦντα ρωσοτουρκικὸν πόλεμον. Βλ. M. Anderson, *The Eastern Question*, σ. 20 κ.έ.

5. Περὶ τῶν ἄλλων ἐνθυμήσεων τοῦ Νεοφύτου θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν.

6. Σ. 444-454.

ὅμως ὅτι κατ' ἀρχὰς σκοπὸς τοῦ Καπουδᾶν πασᾶ ἦτο νὰ μὴν ἐμπλακῆ εἰς ναυμαχίαν, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ κατασκοπεύσῃ τὰ ρωσικὰ πλοῖα, διότι εὐθὺς ὡς ἐκινήθη τὴν ἐπαύριον ὁ Δ. Σενιάβιν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁ Τοῦρκος ναύαρχος ἀπέπευσε πρὸς τὰ Δαρδανέλλια (22 Μαΐου). Ὁ Σενιάβιν, μὲ ἀντιναύαρχον τὸν Ἄγγλον Γρεῖγ ἐξηκολούθησε νὰ καταδιώκῃ τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ περὶ τὴν 8ην ἀπογευματινὴν ἢ φρεγάτα τῶν 50 κανονίων Venus ἤρχισε νὰ βάλλῃ κατὰ τοῦ οὐραγοῦ τῶν τουρκικῶν πολεμικῶν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου νὰ γενικευθῆ ἡ ναυμαχία. Ὁ Σενιάβιν κατὰ τὴν ναυμαχίαν αὐτὴν εἶχε 10 θωρηκτὰ καὶ τὴν φρεγάταν Venus. Ἐν τέλει ὁ τουρκικὸς στόλος κατάρθωσε ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ἀμφότεροι οἱ στόλοι εἶχον σημαντικὰ ἀπωλείας.

Ὁ τουρκικὸς στόλος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐνεκλείσθη ἐντὸς τῶν Δαρδανελίων, ἐπεχείρησεν ἀκολούθως ἐπανειλημμένας ἐξόδους, ἀλλ' ἐτήρησε τὴν τακτικὴν τῆς ὑποχωρήσεως, καταφεύγων εἰς τὰ στενὰ ὡσὰκις συνήντα δυσκολίας. Ἀντιθέτως ὁ Σενιάβιν ἐπέδωκε νὰ παρασύρῃ τὸν Καπουδᾶν πασσᾶν μακρὰν τῶν Δαρδανελίων, διὰ τὴν τελικὴν ἀναμέτρησιν¹.

Ἐν τῇ μεταξὺ τὴν 31ην Μαΐου οἱ ἐπαναστατήσαντες κατὰ τοῦ Σελιμ Γ' Γενίτσαροι ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Μουσταφᾶν. Ἄλλ' ἡ ἀλλαγὴ αὐτῆ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἡγεσίαν οὐδεμίαν ἀπῆχρισιν εἶχεν εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τουρκίας κατὰ τῶν Ρώσων καὶ Ἄγγλων.

Εἰς τὰς 22 Ἰουνίου καὶ περὶ τὴν 9ην πρωϊνὴν ὁ Καπουδᾶν πασᾶς μὲ 8 πολεμικά, 5 φρεγάτας, 2 σλέπια καὶ 2 βρίκια ἐξῆλθεν ἐκ νέου τῶν Δαρδανελίων καὶ ἠγκυροβόλησεν ἀνοικτὰ τῆς Ἴμβρου, περὶ τὰ 12 μίλια ΒΔ τοῦ ρωσικοῦ στόλου. Τὴν 24ην Ἰουνίου 2 ἕτερα πολεμικά καὶ 2 φρεγάται ἐνίσχυσαν τὸν τουρκικὸν στόλον. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ὁ Καπουδᾶν πασᾶς διετήρει ἱκανὴν ἀπόστασιν ἐκ τοῦ ἀντιπάλου στόλου. Ὁ Δ. Σενιάβιν, λόγῳ τοῦ ἀντιθέτου ἰσχυροῦ ρεύματος καὶ τῶν ἀσθενῶν ἀνέμων δὲν ἠδυνήθη νὰ πλησιάσῃ τὸν τουρκικὸν στόλον. Τὴν 26ην Ἰουνίου ἐδόθη ἡ εὐκαιρία εἰς τὸν Ρῶσον ναύαρχον ν' ἀποκόψῃ τμῆμα τοῦ τουρκικοῦ στόλου πλησίον τῆς Ἴμβρου, ἀλλ' ἐν τέλει οἱ Τοῦρκοι διέφυγον, καὶ ἐνωθέντες μὲ τὸν ὑπόλοιπον στόλον κατέφυγον καὶ πάλιν εἰς τὰ στενά. Ἡφνιδίασεν ὁμοῦ τὸν Δ. Σενιάβιν ὁ Καπουδᾶν πασᾶς, ὅτε τὴν 4ην μ.μ. τῆς 27ης Ἰουνίου μὲ 10 πολεμικά σκάφη, 9 φρεγάτας, 1 σλέπιον, 1 βρίκιον καὶ 70 περίπου λέμβους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπέβαινον πλῆθος στρατιωτῶν, ἐπέστρεψε ταχέως καὶ ἤνοιξε πῦρ κατὰ τῶν ρωσικῶν θέσεων καὶ κυρίως κατὰ τοῦ βρικίου Βογογανλενοκ, τὸ ὅποιον ἦτο ἠγκυροβολημένον εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου Ἴμβρου. Συγχρόνως προσεπάθησαν ν' ἀποβιβασθοῦν εἰς τὰ βόρεια τῆς νήσου, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ἐν τέλει, τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἀπεσύρθη καὶ ἠγκυρο-

1. Αὐτόθι, σ. 446-447.

βόλησε μεταξύ τῆς Τενέδου καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς. Τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Bogoyanlenok, ἐσυνέχισαν μία φρεγάτα καὶ μερικαὶ κανονιοφόροι. Ἐν τέλει, τὸσον ἢ τουρκικὴ φρεγάτα ὄσον καὶ τὸ ρωσικὸν βρίκιον ὑπέστησαν τοιαύτας καταστροφάς, ὥστε κατέστησαν ἀπόλεμα. Ἐνεκα τοῦτου ὁ κυβερνήτης τοῦ ρωσικοῦ βρικίου μετέφερε τὰ κανόνια καὶ τὸ πλήρωμά του ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας οἱ Τοῦρκοι ἐπλησίασαν ἐκ νέου τὴν νῆσον καὶ ἤνοιξαν πῦρ κατὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς ρωσικῶν θέσεων μὲ 2 φρεγάτας καὶ 10 κανονιοφόρους. Παραλλήλως διὰ τῶν υπολοιπῶν σκαφῶν, κάμνοντες χρῆσιν τῶν κουπιῶν καὶ χρησιμοποιοῦντες τὰς λέμβους, προσεπάθησαν ν' ἀποβιάσουν ἄνδρας εἰς διάφορα σημεῖα τῆς νήσου, πρὸς ἐκδίωξιν τῆς ἐπ' αὐτῆς εὐρίσκομένης ρωσικῆς φρουρᾶς. Τοῦτο ἐπέτυχον καλύτερον ὅτε τὴν 29ην ὀλόκληρος ὁ τουρκικὸς στόλος ἐβομβάρδισεν ἐκ νέου τὰς ἐπὶ τῆς νήσου ρωσικὰς θέσεις. Τὸ βρίκιον Hector, τὸ ὁποῖον ἦτο ἄμερικανικὸν καὶ εἶχε συλληφθῆ ὑπὸ τοῦ Venus 15 ἡμέρας ἐνωρίτερον παρὰ τὴν Σμύρνην, ἐπυρπολήθη ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν τουρκικῶν κανονιοφόρων, ἀλλὰ συγχρόνως δύο ἐξ αὐτῶν ἐβυθίσθησαν καὶ ἕτερα ἐξώκειλεν ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν ἐπακτίων ρωσικῶν κανονιῶν. Ἐν τέλει, περὶ τὴν 8ην πρωΐνῃν, ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπεμακρύνθη τῆς νήσου, ἐπειδὴ ὁ ἄνεμος ἐγένεν εὐνοϊκὸς διὰ τὸν ρωσικὸν στόλον. Οὕτως ὁ Σενιάβιν κατάρθωσε νὰ περιπλεύσῃ τὴν Ἴμβρον καὶ τὴν νύκτα τῆς 28ης Ἰουνίου ἠγκυροβόλησε μεταξύ τῆς νήσου καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως¹. Τὴν ἐπομένην, ἀφοῦ ἀνεφοδίασε τὴν ἐπὶ τῆς Ἴμβρου ρωσικὴν φρουρὰν καὶ ἄφησε πρὸ αὐτῆς τὸ Venus καὶ τὸ Sphitsbergen ὡς καὶ δύο ἐξωπλισμένα ἰδιωτικὰ πλοῖα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἐπὶ τῆς νήσου φρουρᾶς, ἀπέπλευσε μὲ δέκα πολεμικὰ σκάφη πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Τὸ βράδυ τῆς 30ῆς Ἰουνίου ὁ ρωσικὸς στόλος ἠγκυροβόλησεν ἐξ μίλια βορείως τῆς Λήμνου. Τὴν πρωΐαν δὲ τῆς ἐπομένης ὁ Σενιάβιν διέκρινε τὸν ἐχθρικὸν στόλον πρὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς νήσου εἰς θέσιν ναυμαχίας. Ἐπὶ τέλους ἐδίδετο εἰς αὐτὸν ἡ εὐκαιρία τῆς ὀριστικῆς ἀναμετρήσεως μὲ τὸν Καπουδᾶν πασᾶν.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν αὐτὴν ὁ Σενιάβιν παρέταξε 2 πλοῖα τῶν 84 κανονιῶν, 6 τῶν 74 καὶ 2 τῶν 64, ἐνῶ ὁ Καπουδᾶν πασᾶς 1 τῶν 120 κανονιῶν (ναυαρχίς), 6 τῶν 84 καὶ 3 τῶν 74. Ἐπὶ πλεόν ὁ τελευταῖος διέθετε 5 βαρεῖας φρεγάτας καὶ ἕτερα 5 μικρότερα σκάφη. Ἐν συνόλῳ οἱ Ῥῶσοι διέθετον 750 κανόνια ἔναντι 850 τῶν τουρκικῶν πολεμικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα προστιθέμενα καὶ τῶν μικροτέρων σκαφῶν ἀνήρχοντο εἰς 1.200 κανόνια².

1. Αὐτόθι, σ. 448-449.

2. Αὐτόθι, σ. 449. Ἴδου ὁ πίναξ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν ἐν λόγῳ ναυμαχίαν πλοίων, κατὰ τὸν Anderson:

Τὰ τουρκικὰ πλοῖα παρατάχθησαν τὸ ἐν ὀπισθεν τοῦ ἄλλου μὲ τὴν πλώρην πρὸς βορρᾶν, ὥστε εἶχον τὴν δεξιὰν πλευράν των ἐκτιθεμένην πρὸς τὰ ρωσικὰ πολεμικά. Τρία πολεμικὰ τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων κυβερνήται ἦσαν ὁ ναύαρχος Καπουδὰν πασᾶς καὶ οἱ δύο ἀντιναύαρχοί του ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς γραμμῆς, ἐνῶ εἰς τὰ δύο ἄκρα αὐτῶν ἐτοποθετήθησαν πλοῖα μὲ πεπειραμένους κυβερνήτας. Ἔτερον πολεμικὸν τῶν Τούρκων ἐξετέλει χρέη παρατηρητοῦ, εὐρισκόμενον ΒΑ καὶ εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν τῶν ἄλλων πλοίων. Οὕτως, ὅτε ἤρχισεν ἡ ναυμαχία, οἱ Τούρκοι εἶχον παρατεταγμένα εἰς θέσιν γραμμῆς 9 πλοῖα. Αἱ βαρεῖαι φρεγάται ἦσαν τοποθετημέναι εἰς δευτέραν γραμμὴν παράλληλον τῆς πρώτης, ὥστε νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ κανόνια των διὰ μέσου τῶν κενῶν, τὰ ὁποῖα ἄφηνεν ὁ σχηματισμὸς τῆς πρώτης γραμμῆς. Ὁ Ρωσικὸς στόλος εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς πρώτης τουρκικῆς γραμμῆς, οὕτως ὥστε οὗτος εἶχεν ἀπέναντί του τὴν δεξιὰν πλευράν των ἐχθρικῶν πλοίων.

Ἡ παράταξις τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἐνεθῆμιζεν ἐκείνην τοῦ Νέλσωνος εἰς τὸ Τραφάλγκαρ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ δύο ναυαρχίδες ἦσαν τοποθετημέναι εἰς τὸ τέλος ἐκάστης γραμμῆς καὶ ὄχι ἔμπροσθεν. Ὁ Σενιάβιν εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὰ Rafail, Seleafail, Moshtchnyi, Tverdyi καὶ Skoryi καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν, ἐνῶ ὁ Greig εἶχε τὰ Silnyi, Uriil, Yaroslav, Retvizan καὶ Sv. Elena. Ἐκ τῆς θέσεως τῶν πλοίων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ναυμαχίας προκύπτει ὅτι ὁ Σενιάβιν εὐρίσκετο εἰς τὸ δεξιὸν καὶ ὁ Greig εἰς τὸ ἀριστερὸν. Αἱ δύο παρατάξεις, συμφώνως πρὸς τὸ καταρτισθὲν σχέδιον, ἐπρόκειτο νὰ δράσουν ἀπὸ κοινοῦ συμπληρώουσα ἢ μία τὴν ἄλλην, ὥστε τὰ ἕξ πρῶτα πλοῖα θὰ ἐσχημάτιζον ζεύγη, ἀνὰ ἕν ἐξ ἐκάστης γραμμῆς καὶ θὰ ἐπετίθετο ἕκαστον ζεῦγος κατὰ μιᾶς τουρκικῆς ναυαρχίδος.

Ἡ ναυμαχία ἤρχισε μεταξὺ 8ης καὶ 9ης πρωϊνῆς ὅτε τὰ δύο προπορευόμενα ρωσικὰ πλοῖα, τὰ Rafail καὶ Silnyi, ἐπλησίασαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος ἤνοιξε κατ' αὐτῶν πῦρ. Ἐπηκολούθησε τρομερὰ ναυμαχία καὶ περὶ τὴν 10ην οἱ Τούρκοι ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, ἀφοῦ ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας.

Διὰ τὸν τουρκικὸν στόλον σωτήριος ἦτο ἡ διακοπὴ τοῦ ἀνέμου, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει οὗτος, κατὰ πιθανότητα, θὰ εἶχε παρασυρθῆ πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἢ θὰ ἐνεκλωβίζετο μεταξὺ τῆς ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ

Ρωσικὸς στόλος: — Rafail 84, Uriil 84, Tverdyi 74 (Σενιάβιν), Seleafail 74, Yaroslav 74, Sv. Elena 74, Moshtchnyi 74, Silnyi 74, Retvizan 64 (Greig), Skoryi 64.

Τουρκικὸς στόλος: — Masudiya 120 (F. 1), Sadd al-bahr 84 (F. 2), Anka-yi bahri 84, Taus i bahri 84, Tefvir-numa 84, Bisharet 84, Kiliid-i bahri 84, Sayyad-i bahri 74, Gulbang-i-Nusrat 74, Jebel-andaz 74 — Meskeni-ghazi 50, Bedr-i zafar 50, Fakih-i zafar 50, Nessim 50, Iskenderiya 44—Metelin 32, Rahbar-i alam 28, Denyuvet (:) 32, Alamat i Nusrat 18, Melankai (:) 18. Οἱ ἀριθμοὶ δηλώνουν τὸν ἀριθμὸν κανονίων ἐκάστου πλοίου.

τῆς Θάσου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ ἄνεμος βαθμιαίως ἐκόπασεν ὁ Σενιάβιν ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν καταδίωξιν καὶ νὰ ἐπισκευάσῃ τὰ πλοῖα του. Ὅτε μετ' ὀλίγον ὁ ἄνεμος ἐδυνάμωσε καὶ ὁ τουρκικὸς στόλος ἤδυνήθη ν' ἀπομακρυνθῆ ὁ Σενιάβιν παρετήρησεν ὅτι τὸ πλοῖον τοῦ Τούρκου ἀντιναύαρχου Saad al-bahr, ἔμεινε εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ὀπισθεν τοῦ ὑπολοίπου στόλου. Οὗτος διέταξε τὰ Selafail, Silnyi καὶ Sv. Elena νὰ καταδιώξουν τοῦτο. Πράγματι τὸ Selafail κατόρθωσε μετ' ὀλίγον καὶ κατέλαβε τὸ Saad al-bahr ἄνευ ἀντιστάσεως.

Τὴν πρωΐαν τῆς 2ας Ἰουλίου τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἠγκυροβόλησε πλησίον τῆς Θάσου, ἐνῶ τρία πλοῖα αὐτοῦ ἀπεκόπησαν πλησίον τοῦ Ἁγίου Ὀρους. Ὁ Greig μὲ τὰ Retvizan, Vriil, Sv. Elena καὶ τὸ Moshtchnyi κατεδίωξε τὰ 3 τουρκικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια κατέφυγον πρὸς τὴν νοτιάν πλευράν τοῦ Ἁγίου Ὀρους καὶ τελικῶς τὰ ἔρριψαν οἱ Τούρκοι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ ἐπυρπόλησαν. Τὰ πλοῖα αὐτὰ ἦσαν τὰ Bisharet τῶν 84 κανονιῶν, Nessim τῶν 50 καὶ Metelin τῶν 32. Οἱ Τούρκοι ἐπυρπόλησαν τὴν 4ην Ἰουλίου ἔξωθεν τῆς Θάσου ἕτερον πυρπολικὸν καὶ μίαν φρεγάταν των, ἐνῶ καθ' ὁδὸν καὶ παρὰ τὴν Σαμοθράκην ἐβύθισαν ἑτέρας 2 φρεγάτας ἢ κατ' ἄλλην πηγὴν μίαν φρεγάταν καὶ ἓν σλέπιόν των.

Ὁ ρωσικὸς στόλος, ἀφοῦ συνεκεντρώθη πλησίον τῆς Λήμνου, τὴν 4ην Ἰουλίου ἐπλευσεν ὀλοταχῶς πρὸς τὴν Τένεδον, εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ εὐρισκομένης καὶ πιεζομένης καὶ πιεζομένης ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων φρουρᾶς των. Τὴν 7ην Ἰουλίου οἱ Ρῶσοι ἠγκυροβόλησαν ἔξωθι τῆς Κενέδου, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἐπλευσαν πρὸς τὰ Δαρδανέλλια, ἐγκαταλείποντες ἀνυπεράσπιστα τὰ ἐπὶ τῆς νήσου στρατευμάτα των. Οἱ ἀποκλεισθέντες ἐπὶ τῆς νήσου Τούρκοι παρεδόθησαν εἰς τὸν Σενιάβιν, κατόπιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὑποσχέσεως περὶ μεταφορᾶς των εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἀκτὴν. Οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς των ἐπὶ τῆς νήσου, κατέστρεψαν αὐτήν. Τὴν 5ην Αὐγούστου ὁ Σενιάβιν, ἀφοῦ ἀνετίναξε τὰς ἐπὶ τῆς νήσου ὀχυρώσεις καὶ συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν ἐπ' αὐτῆς, ἐγκατέλειψε τὴν νήσον¹.

Ὁ Collingwood συγκρίνων τὴν ναυμαχίαν αὐτὴν μετὰ τὴν τοῦ Τραφάλγκαρ ἔγραψεν εἰρωνικῶς, ὅτι ἡ ναυμαχία τοῦ Ἄθω ἦτο «μία ναυμαχία». Ὁ Anderson ὁμοῦ ἐσημείωσεν, ὅτι ἡ εἰρωνία αὐτῆ ἦτο ἀδικαιολόγητος, διότι ἐκ τῶν 20 τουρκικῶν πολεμικῶν, τὰ ὅποια ἐξῆλθον τῶν Δαρδανελιῶν ἐπέστρεψαν τελικῶς τὰ 12. Οἱ Ρῶσοι εἶχον 79 νεκροὺς καὶ 189 τραυματίας. Οἱ τουρκικὲς ἀπώλειαι δὲν εἶναι γνωστές. Πάντως μόνον ἰὸ συλληφθὲν Saad al-bahr ἠρίθμει 230 νεκροὺς καὶ 160 τραυματίας².

¹ Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καθίσταται σαφές ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰβηρίτου

1. Αὐτόθι, σ. 450-453. Σχεδιάγραμμα τῆς ναυμαχίας βλ. ἐν σ. 451.

2. Αὐτόθι, σ. 453.

μοναχοῦ Νεοφύτου περιγραφεῖσα ναυμαχία τῆς 19ης Ἰουνίου 1807 εἶναι ἡ κατὰ τὸν Anderson διεξαχθεῖσα τὴν 1ην Ἰουλίου 1807. Ἡ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν εἶναι θέμα ἡμερολογιακόν, διότι, ὡς γνωστόν, μέχρι σήμερον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει εἶναι ἐν χρήσει τὸ Ἰουλιανόν ἡμερολόγιον, ἐνῶ οἱ μὴ Ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἔχουν ἐν χρήσει τὸ Γρηγοριανόν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1924 ἐδέχθη καὶ ἡ Ἑλλάς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν «ἐνθυμησιν» παρατηρητέα τὰ ἐξῆς: Ἐν πρώτοις προξενεῖ ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἀναγνώστην ἡ ἀριστοτεχνικὴ περιγραφή τοῦ ἀγραμμάτου Νεοφύτου, ὅστις κατάρθωσεν εἰς ὀλίγας γραμμὰς νὰ περιγράψῃ μὲ ζωηρότητα τὴν εἰκόνα τῆς ναυμαχίας. Ἐξ ἄλλου προκαλεῖ κατάπληξιν ἡ ἀκριβὴς παρατήρησις του ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν πλοίων καὶ τῶν κινήσεών των. Ἀσφαλῶς οὗτος πρέπει νὰ ἔλαβε συμπληρωματικὰς πληροφορίας ὑπὸ τῶν «Χριστιανῶν φελοκατζήδων», οἱ ὁποῖοι κατέφυγον εἰς Ἁγίον Ὄρος μετὰ τὴν ἀνατίναξιν τῶν πλοίων των.

Ἡ ἱστορικὴ ἀξία τῆς ἐν λόγῳ ἐνθυμήσεως εἶναι προφανής, δεδομένου ὅτι αὕτη εἶναι ἀνέκδοτος καὶ λίαν ἀξιόπιστος· ἐξ ὅσων δὲ γνωρίζομεν τὰ περὶ τῆς ναυμαχίας ταύτης εἶναι σχεδὸν ἄγνωστα ἐξ ἐπόψεως ἑλληνικῶν πηγῶν. Ἐνεκα τούτου ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ περιγράψωμεν ἐκτενέστερον πῶς τὰ γεγονότα, πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου τοῦ περιεχομένου τῆς ἐνθυμήσεως. Ἐξ ἄλλου τὰ γεγονότα ταῦτα εἶχον ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἀφυπνίζονται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ προετοιμάζουν τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

RÉSUMÉ

Georges Stoyoglou, Un «mémoire» inconnu du combat naval en 1807 près du Mont-Athos.

La publication d'un «mémoire» de Néophyte, moine du monastère d'Iviron de Mont-Athos, est jugé considérable vu le matériel qu'il fournit comme source sur le combat naval qui a eu lieu en 1807 près de Mont-Athos. La publication est suivie des commentaires sur les faits, d'après l'étude de R. Anderson, *Naval Wars in the Levant (1559-1853)*.

En 1807, quand les Russes et les Britanniques combattaient les Turcs, les forces navales jouèrent un rôle prépondérant. L'amiral russe D. Seniavine avait bloqué le détroit des Dardanelles et s'était rendu maître de l'île de Ténédos. De l'autre côté, Kapudan Pascha voulut disloquer le blocus. Les deux flottes eurent leur combat naval définitif le 19 juin /1er juillet de l'année 1807. Il fut livré entre le Mont-Athos et la mer de l'île de Lemnos. De cette façon, les moines des monastères de Mont-Athos eurent l'occasion de suivre toutes les phases de ce combat.